NIE ŻYJE HISTORYCZNY POMNIK PRZYRODY W BORACH DOLNOŚLĄSKICH „BUK TRĘBACZ”

AUTOR:
© MACIEJ BORYNA
TOWARZYSTWO BORY DOLNOŚLĄSKIE

FOT. PO LEWEJ „BUK TRĘBACZ”, POMNIK PRZYRODY (19.10.2025 R.).

W ostatnim czasie obumarł objęty ochroną jeszcze przed wojną pomnik przyrody „Buk Trębacz”. Rósł przy drodze krajowej nr 12 na odcinku Szprotawa – Szprotawka. Stanowił jeden z symboli historycznej Puszczy Wiechlickiej. Jego pozostałości możemy jeszcze podziwiać.

Lokalizacja pomnika przyrody: https://maps.app.goo.gl/qWhi6pGvViQ682fC9

O drzewie wspominał śląski botanik i pionier ochrony przyrody prof. dr Theodor Schube z Wrocławia. W Roczniku Szprotawskim z 1926 roku zamieszczono artykuł botanika poświęcony najważniejszym pomnikom przyrody w powiecie szprotawskim. W części poświęconej bukom przeczytamy m.in. o znaczących egzemplarzach rosnących przy szosie Przemków – Szprotawa, w tym o buku zlokalizowanym w pobliżu słupka drogowego 7,2. Wtedy obwód drzewa wynosił prawie 3 m.

„Buk Trębacz”, niem. *Trompeter Buche*, został naniesiony jako pomnik przyrody także na mapę z 1937 roku (arkusz 4459 Sprottau), około 1 km na zachód od Szprotawki, na zakręcie drogi, przy punkcie wysokościowym 133,4 m. Przy drzewie przebiegał rów odprowadzający wodę z drogi, wpadający w pobliżu do Kamiennego Potoku. Niemal naprzeciw drzewa, po przeciwległej stronie szosy stał pomnik z 1813 roku (obecnie przestawiony), nawiązujący do pożaru wywołanego przez rosyjską artylerię. A za nim obelisk „Constantin von Neumann”.

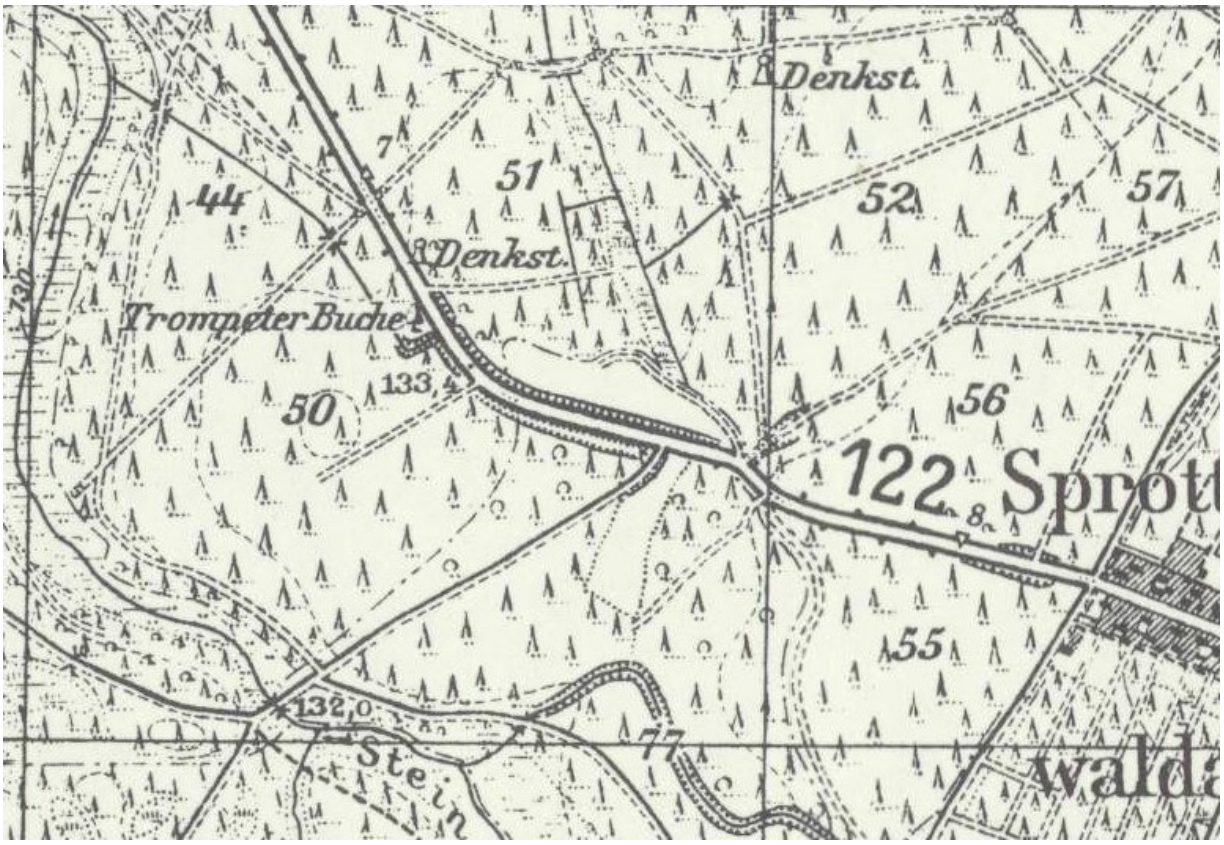

FOT. „BUK TRĘBACZ" – TROMPETER BUCHE NA MAPIE Z 1937 R.

Można powiedzieć, że „Trębacz" był wizytówką położonej nieco dalej „Buczyny Szprotawskiej", unikatowego lasu współwystępujących buczyn górskich i niżowych, funkcjonującego na prawach rezerwatu. Buk wyróżniał się w lokalnym krajobrazie przyrodniczym i jednocześnie historycznym. Prawdopodobnie to dzięki Schubemu został objęty pomnikową ochroną prawną.

Nazwa nawiązywała do formy morfologicznej drzewa, którego gałęzie przypominały ręce trębaczy podtrzymujących trąbkę do gry. Być może pierwotna nazwa niemiecka „Trompeter" odnosiła się nie do jednego, lecz wielu trębaczy. Pomnik charakteryzował się wieloma konarami i gałęziami na całej wysokości, jakże odmiennie od prostych gonnych (bez bocznych gałęzi) buków w obszarze rezerwatu. Korona nisko osadzona, gęsta, szeroka, - cechy typowe dla drzew rosnących samotnie. Zauważyć należy, że sąsiadujące z nim obecnie sosny są dużo młodsze. Były więc okresy, kiedy „Trębacz" górował nad sąsiedztwem, co go w sposób naturalny wyróżniało w krajobrazie. W każdym razie reprezentował cechy, które zwróciły uwagę prof. Schubego i spowodowały objęcie ochroną prawną.

Pomnik znajduje się na terenie Nadleśnictwa Szprotawa, Leśnictwo Krzywczyce, oddział nr 78. Drzewo doskonale widać z drogi krajowej nr 12. Blisko drzewa przebiega także ścieżka rowerowa. Zanim resztki pomnika znikną z krajobrazu, mamy jeszcze szansę zrobić sobie z martwym „Trębaczem" ostatnie zdjęcie. Ze względów bezpieczeństwa należy bezwzględnie zachować właściwy dystans!

FOT. POMNIK PRZYRODY „BUK TRĘBACZ" W 2012 R. (GOOGLE MAPS).

Śmierć drzewa, w tym śmierć pomnika przyrody, jest naturalnym zdarzeniem przyrodniczym. Co więcej, drzewo po śmierci jest bardziej żywe niż za życia, bo jego rozkładające się drewno tworzy siedlisko dla niezwykle specyficznej i unikatowej fauny i flory. Do czasu unicestwienia pozostaje nadal prawnie chronionym pomnikiem przyrody.

Encyklopedia Leśna podaje, że początkowo buk rośnie bardzo powoli, a z wiekiem jego przyrost na wysokość wzmaga się. Kulminację przyrostu na wysokość osiąga między 30 a 50 rokiem życia. Później przyrost słabnie i w wieku około 150 lat niemal zupełnie ustaje. Drzewo dożywa wieku w granicach 200-300 lat, wyjątkowo nawet 500 lat.

Z racji braku badań, nie znamy dokładnego wieku, jaki osiągnął za życia „Trębacz". Skoro jednak już 100 lat temu buk zwracał szczególną uwagę i zaliczał się do grupy najważniejszych pomników dawnej rejencji legnickiej, a obwód drzewa był bliski 3 m, to już wtedy wiek drzewa mógł oscylować koło 300 lat. Możemy tylko ostrożnie przypuszczać, że „Trębacz" dożył co najmniej około 400 lat, znacznie przekraczając średnie wartości.

Na powyższym zdjęciu z lipca 2012 roku widać, że buk był jeszcze w dobrej kondycji. Być może do jego szybszego osłabienia i obumarcia przyczyniły się następujące okresy suszy. To drzewo lubi dość wysoką wilgotność powietrza, rośnie na glebach żyznych, napowietrzonych i wilgotnych, ale nie podmokłych.

Opadłe obumarłe konary i gałęzie napotkamy jeszcze u podnóża pomnika, ale jak wspomniano już wcześniej, odwiedzając martwego „Trębacza" zachowajmy bezpieczny dystans.

FOT. POMNIK PRZYRODY „BUK TRĘBACZ” (19.10.2025 R.)

AUTOR:
© MACIEJ BORYNA
TOWARZYSTWO BORY DOLNOŚLĄSKIE
SZPROTAWA, 24.10.2025

Literatura:

- Sprottauer Jahrbuch 1926, s. 64.
- T.Schube, Die wichtigsten Naturdenkmäler im Regierungsbezirk Liegnitz, Breslau 1930, s. 39
- M.Boryna, Encyklopedia Ziemi Szprotawskiej i Żagańskiej, Szprotawa 2010, s. 82.
- M.Boryna, Wiechlice na rubieży Borów Dolnośląskich, Szprotawa 2015, s. 25.
- M.Boryna i H.Janowicz, Wędrówki po Puszczy Wiechlickiej, Szprotawa 2016, s. 25,38,52.

Mapy:

- Messtischblatt Sprottau 4459, 1937.
- Powiat Żagański, Wydawnictwo Turystyczne Plan, wydanie IV, 2024